

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קז:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קעא

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ח"מ שמו שמה)

תורה אור
דברים עקב ז (יב) וְהָיָה עִקְבֵךְ
תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה
וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשְׂיֵתֶם אֹתָם וְשָׁמַרְתֶּם
יְקַוְּ אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית
וְאֵת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם:

תורה קע
תהלים ג (ב) יְהוָה קִוּוּ רַבּוֹ
עָרֵי רִבּוֹם קָמִים עָלָיו:

תורה קעא
דניאל יב (ב) וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל
אֲדַמְתֶּם עִפְרָיִם וְקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי
עוֹלָם וְאֵלֶּה לְחַרְפוֹת לְדוֹרָאָם
עוֹלָם:

הושע יד (ו) מִי חֶסֶם יָבֵן
אֵלֶּה נְבוֹן וְיָדַעַם כִּי יִשְׂרָאֵל
דָּרְבָה יְהוָה וְדָדִיקִים יִלְכּוּ בָּם
וּפְשָׁעִים יִקְשְׁלוּ בָּם:

תורה קעב
ישעיה נג (ו) כָּל הַנְּקָרָא
בְּשֵׁמִי וְלִקְבֹדִי גְרָאֲתִיו
יִצְרְתִיו אִף עֲשִׂיתִיו:

ישעיה ו (ג) וְנְקָרָא נֶחֱ אֵל נֶחֱ
וְאֲמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ
יְהוָה צְבָאוֹת מֶלֶךְ הַאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

משלי ג (לה) כְּבוֹד הַקְּדִים
יִנְהוּ וּבְסִלִּים מֵרִים קִלּוֹן:
אֵיבֹב כַּח (יב) וְהִתְקַמְהָ מֵאֵין
תִּמְצָא וְאֵי נֶחֱ מִקֹּדֶם בְּיָמָיו:
דְּבָרִים נְצַבִּים ל' (טו) רָאָה
נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים
וְאֵת הַטּוֹב וְאֵת הַחַיִּים וְאֵת
הַרָע:

תורה קעג
ישעיהו כו (ט) נִפְשֵׁי אֵימִתִּיךְ
בְּלִלְיָה אִף רַחֲמֵי בְּקָרְבִי
אֲשַׁמְרֶנּוּ כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ
לְאַרְצֵךְ צִדֵק לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תִבְלֵ:
תהלים צב (ג) לִתְהַיֵּד בְּבָקָר
חֲסִדֶךָ וְאֶמְתָּקֶנּוּ בְּלִילוֹת:
שְׁמוֹת יִתְרוֹ כ' (ב) אֲנִכִּי יְקַוְּ
אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם מִבֵּית עֶדְיָדִים:

מוזה לעי' בס'י טו) ואז כשנמתק הדין אזי יוצאין הדמים מהרגלין ואזי יכולה השמחה להתפשט ברגלין עד שזוכה לריקודין :

וזהו והיה עקב תשמעון. והיה לשון שמחה (ס).

עקב הם הרגלין, היינו לזכות לשמחה עד שהעקביים שהם הרגלין ישמעו השמחה, זה זוכין ע"י **את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם.** שתשמרו לעשות בעצמכם המשפטים והדינים, שעיי"ז נתבטל הדין שלמעלה כנ"ל, **ואז והיה עקב תשמעון** שתשמעו השמחה בהרגלין ע"י שיוצאים משם הדינים כנ"ל :

עוד מצאתי, שזהו בחי' [ב] ושמר ה' לך את הברית כי כשתזכה לשמחה אזי הש"י בעצמו ישמור לך את הברית דהיינו שיהי' בעורך לשמור את הברית קודש, כי עיקר פגם הברית הוא ע"י עצבות כידוע, כי פגם הברית בא ע"י הקליפה הידועה שנקראת לילית ע"ש שמיללת תמיד שזהו בחי' עצבות, וע"כ עיקר שמירת הברית זוכין ע"י שמחה, כי ע"י שמחה זוכין שהש"י בעצמו יעזור לו לשמור את הברית קודש כנ"ל :

קע [ב] (תהלים ג) ה' מה רבו צרי רבים וכו'. כי כל א' לפי נשמתו ולפי עבודתו, כך יש לו יסורים, יש שיש לו יסורים מבניו ומאביו ומשכנו, ויש שהוא במדרגה גדולה ממנו, ויש לו יסורים משכנים רחוקים ויש גדול ממנו ויש לו יסורים מכל העיר, ויש גדול מאד ויש לו יסורים מכל העולם, וכל אחד ע"י היסורים נושא עליו האנשים שיש לו יסורין מהם, כי כשיש לו יסורין מהם, הוא נושא אותם עליו. אך איך אפשר להומר לישא עליו כ"כ אנשים. אך ע"י היסורין נכנע גופו, כי כל היסורין נקראים צרות, ע"ש שהם מצירין ומעיקין להגוף, וכשנכתת הגוף ע"י הצרות עיי"ז מאירה ונתגדלה הנפש [ג], כי בהכנע החומר תגדל הצורה [ג], וכמ"ש בזהר (שלח קסח) **אעא דלא סליק ביה נורא מבטשין לי, גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא וכו'.** וע"כ נקראת צרה לשון צורה, כי ע"י הצרה נכנע הגוף ומאירה הצורה. נמצא שעיי"ז שיש לו יסורין וצרות מאירה הצורה, היינו הנפש, והנפש אפשר לה לשאת עליה כמה וכמה אנשים. וזה **ה' מה רבו צרי, כל מה שנתרבין צרי, רבים קמים עלי, כי עיי"ז אני נושא ומקים ומרים רבים לשרשם [ג]:**

קעא [ב] (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה להרפות ולדראון עולם. ע"י שנתעורר שכל חדש בעבודת ה' מה שלא היה נודע עד עתה, עיי"ז **רבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אך אלה לחיי עולם ואלה להרפות ולדראון עולם, כי צדיקים ילכו בם [ג] שעובדין עם זה השכל את הש"י, ופושעים יכשלו בם, שאינם עובדין בזה את הש"י,** רק שעיי"ז הם מבזין ומחפרין את העולם, על שהם יודעין מזה השכל החדש, והעולם אינם יודעין מזה. וכמו ששמעתי להרפות ולדראון עולם, היינו להרף ולבזות העולם, כי אינם משתמשין

עם זה השכל החדש, רק לבזות ולהרף העולם [ג], ע"י שהם יודעים מזה העולם הם רקים וחסרים מזה :

קעב [ב] כל החסרונות שיש לאדם הן בנינים או פרנסה או בריאות, הכל הוא מצד האדם עצמו, כי אור הש"י שופע עליו תמיד, אך האדם ע"י מעשיו הרעים עושה צל לעצמו, שאין מגיע עליו אור הש"י, ולפי מעשיו כן נעשה הצל המונע אור הש"י, ומגיע לו החסרון לפי המעשה שעל ידה נעשה הצל, והנה הצל הוא מדבר גשמי שעומד נגד דבר רוחני (דהיינו דברי' שהוא דק ממנו) כמו גשם עין ואבן נגד אור"י הלכנה והחמה עושה צל, וכן ליקוי חמה ולכנה ע"י צל הארץ [ג], וכן החמה בעצמה נגד מה שלמעלה ממנה, הוא גשמיות, ועושה צל נגדו, וע"כ האדם כפי גשמיותו וכפי מעשיו, כן עושה צל בעצמו שמונע ממנו אור ושפע של הש"י, אבל אם האדם מבטל עצמו, ואינו כלל מזה העולם, אזי אינו עושה צל, ומקבל אור הש"י, ועיקר אור הש"י הוא הכבוד, כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, כמ"ש (ישעיה מז) **לכבודי בראתיו וכו'.** וזה **מלא כל הארץ כבודו [ג]**, היינו אם הוא מלא כל הארץ [ג], שאינו כלל מזה העולם, אזי מקבל אור הש"י שהוא הכבוד: וזה (משלי ג) **כבוד חכמים ינחלו, כי החכמה מאין תמצא (אויב כח), וע"כ החכמים שהם אין זוכים לכבוד, ע"י שאינם עושים צל להפסיק, כי אין להם שום גשמיות כנ"ל :** וכשהש"י מראה פנים שוחקות"י חיים וטובה לעולם, ולהיפך להיפך ח"ו. וכן הצדיק כשמראה פנים שוחקות, הוא טוב, וכן להיפך. וזה [ב] **ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב** **את המות וכו'.** היינו לפניכם שלכם :

קעג [ב] ע"י הכתב יכול הצדיק האמת להכיר הנפש ופנימיות הנפש של הכותב, והאמונה ושורש האמונה שלו, כי יש בחי' שורש האמונה, כי האמונה בעצמה יש לה היות ושורש, דהיינו שיש עולם אמונה שמשם נלקח האמונה, ועולם האמונה יש לו ג"כ אמונה בהש"י, וזה בחי' שורש האמונה שהיא בחי' פנימיות האמונה, והיא בחי' פנימיות הנפש, כי הנפש והאמונה הם בחי' אחת, כמ"ש (ישע' כו) **נפשי אויתיד בלילה, וכתוב (תהלים צב) ואמונתך בלילות, וע"י הכתב אפשר להכיר הנפש ופנימיות הנפש שהוא"י בחי' פנימיות האמונה כנ"ל, בבחי' אנכי שאהו"ל (שבת קה) אנא נפשי כתבית יחבית, היינו שהכותב נותן נפשו בתוך הכתב, וגם פנימיות נפשו, כי איתא בזה"ק [ג] אני נומריקון אנא נפשי יחבית דא שכינתא חצונות אנכי [ג] דא שכינתא פנימיות נמצא שהכ' מרמות"י על בחי' שכינת' פנימיות (ג) וכן איתא בע"ה [ג] לענין התלבשות העולמות שהכתר היא פנימיות הנפש, והכ' היא בחי' כתר כמוכא לעיל [ג], כי השכינה היא בחי' נפש כידוע [ג], נמצא שע"י הכתב שהוא בחי' כ' נתגלה ונראה בחי' פנימיות הנפש פנימיות האמונה כנ"ל [ג]: והדיבור שמדבר עם הצדיק האמיתי הוא כמעלה גדולה**

* במדבר רבה נשא פרשה יג ז'

ה המשך הפסוק תג"ל

ז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

ח מתוצר - במדבריה

ט רמב"ם הקדמה לפרוש המשניות תיקון הנפש בהרבן הגוף, וכעין זה

י ברמב"ם גרושין ב' כ' מנין עד שיאמר רוצה אני, ומנחות נג: למה

יא ישראל נמשלו לזית. ובראשית רבה ט' ח' הנה טוב מאד זה יסורין

יב נראה שהוא סוד ההתלבשות עיין טל אלוות ח"ה פ"ה אות ג' כביאור אמתה

יג האלון ע"י כליו גוף הזרע שהכלל שרע מכלל רע, עוד עיין וישך דכתי אמת

יד קונטרס א' אות יב. שא"ל כבוא ממלאכות למלאכות אלף ע"י את.

יז בתקפא חציון זהו נמצא בין הסודים ובמקומו יש שכבית *

יח קשר הסיפא לרישא עיין פל"ח

יט לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

* הושע יד

א עיין אוצר חיים שבחומש היכל הברכה כ"תצא סוף מצות שילוח

ב הקן מש"כ בשם הבעש"ט.

ג לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין שיתות הר"ן אות קולו

ד שיתא הקשורה לתורה זו

ה הערה זו כבר נמצאת בדפ"ר בסוגרים

ו בתשכט - היינו שהוא (תיבת דבר נוחק)

ז בדפ"ר - אור, ובתקפא - אור אור, ובתרו - אור

ח כ"ע כי ליקוי חמה הוא לא כלל הלכנה ולא הארץ ואולי המונע לארץ הלכנה דהיינו

ט גשמיותה

י * ישעיהו ו'

יא להיטע על כמה שאני לא ממלא את הארץ כו' הקב"ה אור כבודו ממלא אותה

יב בתקפא - שוחקית (נראה שהו' נוחק ונשאר נקודה)

יג דברים ל' טו לשון הפסוק - נתתי לפניך. ורבינו שינה (זו טעות

יד נשלה כחמה ספרים עיין פ"ה הארץ (לכ"ס) ג"פ וערכי נחל שייך ל"ה ונחל מיס

טו חיים בלשאת פ"ה ד"ה הרי (פניך)

טא לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

טב בתקפא (ישע"י כו) ובתשכט תוקן

טג בתקפא (תהלים צה) ובתשכט תוקן

טד מתוצר - שתיא (בתרלו - לא ברור)

טו עיין זוהר יתרו דף צא. ביאור השמיני למילת אנכי.

טז שמות כ' ב'

טז גם כן תיקונים לדפ"ר דף צב כתוב - מרמות, ומתוצר - מרמו

טז עיין לקוטי תורה להאר"ל פרשת יתרו ובשערי גן עדן

טז אות [שער האותיות אות כ] ושער הפסוקים יתרו ד"ה אנכי

טז שער א' ענף ג' ד'

טז תורה ו' אות ב'

טז עיין אוצר הוהר ח"ד סוף ערך נפש בשן זוהר יתרו צד:

טז דהיינו מה כלמה הוא כולה ומתענג ממנו (כי הם לריד ועתיק שנפשו כמבואר

טז בטל אלוות ח"ה פ"ה אות ז)

מאמר רבים מישיני עפר יקיצו

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בְּשֵׁנֵי עוֹרֵר וְנִתְגַלֶּה שְׁכַל חֶדֶשׁ בְּעִבּוּדֵי הַשֵּׁם, יֵשׁ בְּזֶה צְדִיקִים יִלְכּוּ בָּם שְׁעוּבָדִים עִם זֶה הַשְּׁכַל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם, שְׂאִינָם עוֹבְדִים בְּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, רַק שְׁעַל-יָדֵי-זֶה מְבִיזִין וּמְחַרְפִּין אֶת הָעוֹלָם עַל שֵׁהָם יוֹדְעִים מְזֶה הַשְּׁכַל הַחֶדֶשׁ וְהָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִים מְזֶה: (קצור לק"מ השלם)

רבנו מדבר כאן משני סוגי בני אדם צדיקים ופושעים. ונראה עיקר כוונתו לעורר את אותם שבמקום להסתכל רק על עצמם, היכן הם אוחזים בעבודת ה', ולהתעורר מהשינה לעבודת ה', הם מסתכלים על אחרים, ובמקום שהשכל החדש ששומעים מהצדיק יכניס בהם שפלות וענווה שזה עיקר פנימיות כל עצותיו כמבואר בתורה קלה ותורה עב תנינא, הם מהפכים את הקערה וכל חיותם והתלהבותם מהשכל החדש של הצדיק, הוא שבוה הם מתנשאים ומתגאים על כל אותם שלא מקורבים לצדיק שלהם, ולא זכו לשכל הזה, עד שנדמה להם שהם יכולים לבזות גם רבנים גדולים כי הם רחוקים מהצדיק, וכל שכן לדבר ולבזות את החולקים עליו, ומחזיקים אותם למפורסמים של שקר, והיא חולאת רעה שכבר הבעש"ט הרעיש עליה/ כי ראה ברוח קדשו שכך יהיה בדורות הסמוכים למשיח.

שיחות

אמר רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל: שכן קיבל מזקני אנ"ש, שרביז"ל אמר תורה קעא על המתקרבים לרביז"ל – שישתמשו עם עצותיו לתועלת נצחית ולא להתגרות עם העולם. וכן היה רגיל רלווי"צ ז"ל לומר: ישנם אנשים גדולים שאיננו מוגיעים לקרסוליהם. ואעפ"כ היו מתנגדים לדרך רביז"ל, ואנחנו זכינו בחסד גדול לידע מרביז"ל, אשר אמנם היא זכות גדולה עבורנו, אבל לא לחשוב שאני יותר גדול מהמתנגד. (שיחות מהרלווי"צ אות יט)

אָמְרוּ עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בְּהַקְדַּמַת תְּקוּנֵי זֶהר, בְּמֵאמְרָם וְכָרוֹנוּ לְבָרְכָהּ: "הַבָּא לְהַרְגֵךְ הַשֵּׁם לְהַרְגוֹ" שְׂקָאֵי עַל הַיֵּצֵר הָרַע שְׂבָא לְהַרְגוֹ בְּכָל עֵת וְרָגַע, וְהוּא הַרְוֵצָה הַגְּדוֹל הָעוֹמֵד בְּכָל עֵת וְרָגַע וּמְחַפֵּה וּמְצַפֵּה לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם וְלְהַמִּיתוֹ בְּרוּחַ חַיִּיּוֹת וְאֵף בְּגִשְׁמִיּוֹת מִמֶּנּוּ, וְהוּא נִקְרָא "הַבָּא לְהַרְגֵךְ" כְּסֵדֶר תְּמִיד, נִפְלָא הַדְּבָר וּפְלָא גְדוֹל הוּא, אֵיף אָדָם שְׁעוֹמֵד נִגְדוֹ רוֹצֵחַ כְּזֶה, יֵשׁ לוֹ עֵדִין חֶשֶׁק וּפְנָאֵי לְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטָלִים לְשׁוֹן הָרַע וְלִיצְנֻת וְלָדוֹן וְאֵף לְחֶשֶׁב עַל אַחֲרִים. (שיש"ק ח"ד אות כג)

לקוטי הלכות

אין

קושיות

א. ואלה לחרפות – צ"ע במשל הכוונה שהם בעצמם יתביישו ובנמשל הם מבישים אחרים.

כב ער כד אב תשפ"ו

אֵי צוֹר חַיִּים (לבעל היכל הברכה) פרשת כי תצא סוף מצוות שילוח הקן – ובחלום חזיון לילה צוּו עלי שאכתוב ענין מצות שלח תשלח וכו'.....ומעתה תדעו אחיי שעיקר השמירה בפה עליון ותחתון ולא כמו שנתפשט מנהג הרע שבכל פנה ובכל עיר ועיר יש רבי ומי שהוא מכת של רבי זה מדבר סרה ופוער פיו לבלי חק על רבי שבעיר אחרת שמעתי ממורי וחמי שהיה תלמיד מובהק מרבינו הקדוש הצדיק מוהר"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב שפעם אחד נסע מרן אלקי קודש קדשים אור שבעת הימים רבינו ישראל בעש"ט על הדרך והלך אל היער להתפלל מנחה וראו התלמידים שמכה ראשו מאד באילן וצועק ובוכה צעקות משונות ובכיה רבה והמה ראו כן תמהו ושאלו פה קדוש מה זה ועל מה זה והשיב שצפה ברוח קדשו על הדורות שיהיו סמוכים למשיח וראה שיהיה רביים כארבה לרוב והם הם יעכבו את הגאולה מלשלח האם מעל הבנים בכללות ופשוט כי גורם פירוד לבבות ושנאת חנם ואינו מלמד להסרים למשמעתו מדות טובות וישרות ודרכי עבודה ובפרט חלילה לדבר סרה נגד איזה צדיק או גדול הדור או אפילו על שום בר ישראל המוחזק במצות והם מלמדים בהיפך לעשות חוכא ואתלולא מכל מי שאינו נוסע לרבי שלו וזה גורם פירוד לבבות ושנאת חנם ואריכות הגלות ומאוד צריך לדקדק בדור הרע הזה מענין התדבקות הצדיקים אע"פ שהוהרתי כ"פ לדבק עצמו בצדיק הדור כי זה כל אדם ובלבד שיהיה באמת ובלב תמים כדי לקבל מלכות שמים וצדיק הדור מעלה נפשו להאיר בהארה נפלאה בתורה ומצות כמו שראינו בעינינו פעולת נסיעות אל הצדיקים אבל בדור הרע הזה מאד צריך לשמור נפשו כי הרבה נוסעין כי בהפקירא ניהא לו לפרוק ממנו עול תורה ומצות וכיון שמקבל שם חסיד ועזות פנים אז פורק עול תורה ומצות לגמרי ולכן תדקדק מאוד מענין נסיעה אם הרבי משורש בני ישראל רחמנים או משורש פורה ראש ולענה ותשמור פ"ך מלדבר סרה אם לא על מפורסים ברשעו ואל תאשים אותי שדברתי עד כה מה שאין דרכי כי כך נצטויתי בחלום הלילה ולכן אחיי חסידי עליון חזקו ואמצו כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות אמן ואמן:

ב. ואלה לחרפות ולדראון עולם צ"ע הרי כבר היו בעולם האמת והאמת טפחה בפניהם והוכרחו להודות שטעו ומה נוסף הכרחי שיעשו זאת גם בתחיית המתים ועוד ונצח?

ג. אלה לחיי ואלה לחרפות – צ"ע למעשה יש גם אמצע שאוחזים בשתי קצוות החבל ואדרבה מכח שהם בבחי' אלה לחיי הם עוד יותר לחרפות, ומבזים את האחרים שלא זכו לשכל הזה. כי אלא שרק לחרפות, על כל פנים יודעים בעצמם שהם לא עובדי ה', ולא כל כך מתנשאים, אבל אלה שבכוחם גם לעבוד את ה' בשכל הזה מתנשאים עוד יותר על האחרים. נראה שעיקר השכל בפנמיות מביא לשפלות ואם עדיין מתנשא סימן שלא משתמש בו כלל כמבואר בתורה קלה/י

ד. ופושעים יכשלו בם שמבזים את העולם שלא יודעים מהשכל הזה – צ"ע עיין חיי מוהר"ן/י שרבנו אמר א"א להיות איש כשר רק ע"י שמתקרב לצדיק הדור. ובשיחות הר"ן/י אמר ומי שאינו מקושר לצדיק הדור אין ממש בעבודתו. ועוד בחי"מ/ו אמר אתם לא יכולים לעשות תשובה אפילו על עוון אחד ורק אני עשוה תשובה בשבילכם. נמצא שמי שלא מקורב לצדיק האמת אין תשובתו מתקבלת. מה עוד צריך לומר כדי להבין שהפושעים האלה צודקים?? !!! התירוץ פשוט רבנו לא אמר שהם לא צודקים רק אמר שתחיית המתים שלהם צריכה להיות מקיום העצות של רבנו ולא מהחיות והשמחה לאיד שפלוני לא יודע מהם ולא מקיים אותן.

ה. ראה לעיל בשיחות שרבי לוי יצחק זצ"ל אמר 'אמנם היא זכות גדולה עבורנו, אבל לא לחשוב שאני יותר גדול מהמתנגד' – צ"ע כנ"ל שרבנו בעצמו אמר א"א להיות איש כשר בלי רבנו ואין ממש בעבודה של החולק על רבנו ולא יכול לעשות תשובה בלי רבנו. ועוד שכבר שאלו את מוהר"ן/ת/ו מי יותר גדול הקטן באנשי הצדיק או הגדול שבדור שרחוק מהצדיק, והוכיח שכל מקורב לצדיק גדול יותר. התירוץ כנ"ל שבאמת צריך לדעת שאין ערך לעבודה בלי הצדיק, אבל שחס ושלום שלא יהיה לי חיות מזה שאני יותר גדול מפלוני אלא רק חיות מהשכל החדש שקבלתי מהצדיק. ועוד הרי הצדיק חייב אותנו (בתורה יד) להקטין עצמנו בפני גדולים מאיתנו ובפני שוים לנו ובפני קטנים ואפילו בפני מדרגת עצמינו. ק"ו לפני צדיק עובד ה' שדבוק בו ית' כל היום, שבוודאי בעבודה ומאמץ ומדות טובות ומסירות נפש והשגות אני אבק לרגליו, רק קבלתי מתנה מה' שאין לי הבנה כלל איך זכיתי להיות מקורב ואחר לא זכה. וגם אני בעצמי צריך ישועות גדולות שלא תבוא הרוח שתקח אותי שהרי אני כנוצה שנתפסה בכפלי בגדיו ומי יודע אם רוח קלה לא תגרום לי לעזוב את הצדיק כמבואר בחיי מוהר"ן/י שכך אמר רבנו אפילו לרבי נפתלי תלמידו הגדול.

ו. כמו ששמעתי – צ"ע אם רבנו שמע את החידוש הזה במקום אחר, מדוע כתב אותו בספרו?

ז. בגמרא ראש השנה יז. מבואר בברייתא שהפושעים מתחלקים לשני סוגים, פושעי ישראל בגופם שיש להם קצת תקנה שנושרפים ואפרם יהיה תחת רגלי הצדיקים, ופושעים שיצאו מכלל ישראל והם המינים ומוסרים ואפיקורסים דהיינו שביוז תלמידי חכמים וכופרים בתורה ופורשים מדרכי צבור ושנתנו חיתתם וכו' הם לא עולים מהגהנם לעולם. וצ"ע לכאורה רבנו מדבר כאן על מי שמבזה תלמידי חכמים דהיינו אפיקורס/ט,

¹ תורה קלה – פי טבע הקטנות שיתבטל לגבי הגדלות. ועל כן בשמקורב להצדיק נתבטל הגדלות, פי על ידי אור הגדול של הצדיק נתבטל לגמרי. והוא בחינת (איוב כ"ט): "ראוני נערים ונחבאו", הינו על ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, פי הקטנות נתבטל לפני גדלות..... ... והסימן על זה אם הוא מקשר להצדיק, הוא אם יש לו שפלות.

² חיי מוהר"ן אות רצט – (ט) פעם אחת דבר עמי מענין שאי אפשר להיות איש כשר באמת פי אם בשמתקרבו להצדיק האמת שבדור. ענה ואמר קדם שנמצא הצדיק האמת בעולם יכולים להתקרב להשם יתברך מעצמו. אבל אחר שבכך נמצא הצדיק האמת בעולם אי אפשר להתקרב להשם יתברך באמת בשום אופן כי אם בשזוכין להתקרב אליו.

ובתורה כג – העקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור, ולקבל דבריו על כל אשר יאמר פי הוא זה, וכו'.....

³ שיחות הר"ן אות קיא – "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יועף לבו" (משלי יט ג). פרוש: מי שאינו מקושר ומקרב לצדיק אמתי, אזי כל עבודתו הוא רק כמו מי שמעקם עצמו ומתדמה לחברו כקוף בפני אדם. וזהו: "אולת אדם תסלף דרכו". הינו שהאדם על ידי אולתו כל עבודתו היא רק בבחינת תסלף דרכו כמו מי שמסלף ומעקם עצמו אחר חברו כנ"ל. והטעם כי "ועל ה' יועף לבו" הינו להצדיק שהוא בחינת "על ה'" כי "מי מושל בי צדיק". "יועף לבו" הינו שחולק על הצדיק ואינו מקרב אליו על ידי זה "תסלף דרכו" שהוא רק כמי שמעקם עצמו כנ"ל. כי אין ממש בעבודה כי אם על ידי הצדיק האמיתי כמובא במקום אחר:

⁴ חיי מוהר"ן אות דש – (יד) שמעתי בליפויץ שהיה מדבר עם אנשי שלומנו דשם ואמר מה אתם יכולים לעשות תשובה, וכי מספיקים מיכם וכחכם כלכם לתקן פגם אחד ממה שקלקלתם. רק אני עושה תשובה בשבילכם...

⁵ באבניה ברזל הובא בשיש"ק ח"א אות תרצג – שאל פעם אחד את מוהר"ן: "מי גדול יותר, אדם קטן במעלה, שמקרב לצדיק, או אדם גדול במעלה אולם אינו מקורב?" אמר לו: הלא בימי משה רבנו עליו-השלום, אם אחד היה עושה דבר גדול להמשיכן ולא הביאו למשה רבנו, עליו-השלום, בודאי לא היה לו שום חשיבות כלל, אולם מי שעשה דבר קטן והביאו אל משה, בודאי היה חשוב מאד. והזכיר אז מהמבאר בתורה ב' שב"לקוטי מוהר"ן", שדיקא משה יכול לעיילא שייפא בשייפא, עין שם:

⁶ חיי מוהר"ן סימן רח – עוד שמעתי אז מהרב רבי נפתלי שפעם אחת שאל הוא בעצמו את פי רבנו זכרוננו לברכה במה יש לאלו הקלי עולם (הכוונה לג' גדולי האפיקורסים שהיו באומן) איזה שיכות והתקרבות אליו מאחר שבאמת הם רחוקים מקדשותו מאד מאד בלי שעור (ובלשון אשכנז, מיט וואס האלטין זיי זיה אין אייף), והשיב לו רבנו זכרוננו לברכה במה יש לכם שיכות והתקרבות אצלי הלא אתם אצלי רק כמו נוצות שעל הגג שבשנפתח עליהם מיד פורחין ונסתלקין מעליו. ובלשון אשכנז אלא מאי מיט וואס האלט איר זיה איר זענט נאר אזוי ווי פענדרין אוף אקאפטין מען טיט אבלאז צוא פליען זייא זיף):

⁷ כך פרש"י בגמ' שם, וראה סנהדרין צט:

ואומר שיקיץ לחרפות ודראון עולם. יש לומר אם באמת כוונת רבנו לדמות את הפושעים שכאן לפושעים ששם, באמת מי שעד כדי כך נפל לבזות ממש ת"ח, אפשר שדינו כנ"ל, אבל מי שרק מתנשא וגס לבו בהם ומדבר עם חבריו אפשר שיש לו לחשוש שיקיץ בתחית המתים לחרפה ודראון. וכמבואר היטב בתורה עב תנינא שרק השפלות של האדם תקום בתחיית המתים ע"ש/ו¹

הקדמה

רבנו פותח בפסוק בסוף ספר דניאל המדבר על תחית המתים, ומבאר שרמוז בו תחית מתים רוחנית, שיש בני אדם שישנים את חייהם, כי עובדים בלא שכל כמבואר בתורה ס'. וכשבא צדיק גדול ומחדש שכל בעבודת ה', כגון יחידי הדורות, כגון הבעש"ט, ובעיקר הכוונה לרבנו, שחזיק את השכל הזה שישאר לנצח (כמבואר במ"א שהשכל שגילה הבעש"ט החזיק רק עד תלמידי תלמידיו). כי עד הבעש"ט היתה תקופה ארוכה שרוב העם לא היה לו שכל בעבודת ה', והבעש"ט חידש שכל נפלא שיכול היה לעורר גם את פשוטי העם וגם את הגדולים ביותר, עד שהיה בבחי' מחיה מתים. אלא שאורו דעך כנ"ל, ורבנו החיה אותו שוב ביתר שאת עד שגם משיח יהיה מלמד את עצותיו. וכמו שרואים בחוש שאע"פ שהאור של רבנו היה עשרות שנים מחיה רק מעטים מבזוים ונרדפים, התעורר מחדש באור גדול ומחיה מחדש המונים מישראל. וגם משיח יגלה שכל חדש ודרך חדשה בנגינה (כמבואר בחי"מ קפט)

בתורה ל' מבאר רבנו שבכל דור לפי גודל החולי של הדור כך שולחים לו רופא גדול יותר שיהיה בכוחו לרפאו. ולפי המבואר כאן נראה שכל כמה דורות מתגבר החולי כל כך עד שהחולה מת, ואזי מוכרח הקב"ה לשלוח אחד מיחידי הדורות רופא הנפשות שיכול בתורתו ממש להחיות מתים, דהיינו שתורתו היא טל תחייה/א².

והתורה של רבנו היא ממש טל תחיה שכל חדש והקדמות חדשות לגמרי (כמבואר בהקדמת ללקוטי הלכות) ונאמרה ברוח הקדש גבוה מאד (הקדמת מוהר"ת ללקוטי תפלות) ואמר שזוכים על ידה לתשובה שלימה ולבקוע כל גידי קשיות הלב כמבואר בחי' מוהר"ן (שם שמט) והיא גבוהה מכתבי האריז"ל (שם שסה) ומהוהר והתיקונים (שם שמה ושפא ושיש"ק ב' תקבח). והמתמיד ללמוד בה יהיה נעשה איש כשר באמת ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר (שם שמו ושמה) והמקימה בתמימות יכול להיות אפילו צדיק גמור (שם שנח).

ובכל דור יש שהתרופה מקימה אותם מחליים ויש שלא מועילה להם. ומאלה שקמים יש שבמקום לקום לעבודת ה' הם קמים להתנשא ולבזות אחרים שלא באו אל הרופא כלל. אבל נראה עיקר כוונת רבנו היא לעורר את אנשיו על זה ולרמוז שהתורה שלו היא טל תחייה שיזהרו ללמוד אותה ולקיים אותה בפשוטו כדי להתרפא ולעבוד ביתר התלהבות את ה' ית' ולא להשתמש בחיות והתלהבות שבה להסתכל על אחרים ולהתנשא עליהם ולבזות אותם שלא באים לצדיק הרופא הגדול.

רבנו מכנה אותם פושעים אע"פ שבאמת הרי הם מאותם שמקורבים לצדיק האמת עם כל הקושי והמניעות שיש על זה, וגם שמעו תורתו וקבלו ממנה חיות, אלא שנתפסו לחיצוניות שלה/א³, עכ"פ ההתלהבות שלהם היא מרוב הרגשה באמת דברי הצדיק. כי באמת הוא פגם גדול כשאדם מסתכל על אחרים ומוודד אותם והיא מדת קץ כל בשר המבואר בתורה לח שהוא הס"מ שהוא מלא עינים לתור ולחפש חסרונות אצל אחרים. וכל שכן כמתנשא על צדיקים גדולים עובדי ה' גדולים באלפי מדרגות ממנו, והוא שש ושמוח שמצא איזה דבר אחד שחסר להם כדי להתנשא עליהם ולבטל חשיבותם עד עפר, ולכנותם מפורסמים של שקר. ואותם אנשי

¹ עיין תורה עב תנינא - ועקר התחיה לעתיד, שיעמדו בתחיה ויחיו חיים נצחיים, עקר מה שיהיה נחיה ויקום בתחיה הוא השפלות של כל אדם. כי השפלות של כל אדם ואתה נחיה לעתיד, ויקום בתחיה, בבחינת (ישעיה כ"ו): "הקיצו ורננו שכני עפר", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (סוטה ה'): "מי שנעשה שכן לעפר בחייו, פי עקר התקומה בתחיה יהיה רק להשפלות, שהשפלות של כל אדם ואתה יהיה נחיה ויקום בתחיה לעתיד: וע"ש עוד אריכות בזה.

² קהלת יעקב - ערך טל - טל תחייה סוד הטל הזה הוא שם כוזב שעולה טל (פרי עץ חיים שער הקדישים פרק ג'), והוא חקוק בתלת רישין ועיקרו בתפארת דמלכות דלא אתיידע, תיקון ג' מז' תיקונא גוגלתא שהוא נקרא קרומא דאוריא אשר בו המוח הקדוש הנקרא טלא דברוחלא (עץ חיים שער הכללים פרק ב'), ומשם נמשך המוח לזעיר ונתלבנו שערותיו וזה סוד שראשי נמלא טל, ומב' טל אלו דאריך ודועיר הוא סוד טל תחייה, וזה שאמר טל אורות תרי טליך, וב' פעמים טל גימטריא ג' היות ונעשה ג' טיפין להחיות נפש רוח נשמה, והן ג' היות הוי"ה מלך הוי"ה מלך הוי"ה ימלוך, עמק המלך שער עולם התהו פרק ע"ב:

שם אות ב' עיקר טל התחייה הוא ההארה מעשר ספירות דאריך ונגיד עד רישא דזעיר דרך ד' נימין דשערי דאריך, ושם נכלל בתרין גוונין סומק וחיוור, ומשם זמין קודשא בריך הוא לאחייא מתייא, וזה חיי שרה דף ק"ל ע"ב:

³ ראה פל"ח על מסכת שבת דף מא. - וזה תניא רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים. היינו שהעיקר שיקבלו קדושת הדבורים של הצדיק שכל דבריו כגחלי אש, ועוסק עמהם לרחצם ולטהרם מליכלוכם וטינופם, אבל העיקר שלא יקבלו הדיבורים רק בבחינת חיצוניות, שזה בחינת תורתו של דואג וכו' מן השפה ולחוץ (סנהדרין ק). היינו שאינו מקבל רק מתיקות השכל של אלו הדיבורים (עיין סימן קעא). והגם שנדמה לו שמרגיש קצת חמימות והתלהבות מזה, אף על פי כן הוא רק בבחינת חיצוניות ולפי שעה קצת, ותיכף נתקרה ואינו פועל בזה כלום, וזה שפירש רש"י ולא הסיקוהו מבפנים שאינו מטיב לכלום. ועל כן העיקר לשתות בצמא את בחינת המים חמין הנ"ל, ולהכניסם לפניו לתוך עומק לבבו ופנימיותו, ועל ידי זה זוכה לתשובה שלימה, ולא עוד אלא שיכול ליכות גם אחרים לתשובה ולחמם לבבם בחמימות דקדושה, כמו התנור שמסיקין אותו מבפנים שנתחמם בעצמו הרבה, עד שיכולין לאפות ולבשל בו כל מיני מעדנים שירצה, ויש בזה לבאר עוד.

הצדיק שנפלו בזה מכנה רבנו "פושעים יכשלו בם" ומשווה אותם לאותם שיקומו בתחיית המתים לחרפה ובושה ניצחית נוראה.

עד כאן ההקדמה

תורה קעא [י^א]

(דניאל יב/י^ד) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון

עולם. פירוש רבים מהמתים, יקומו בתחיית המתים/י^{טו}, אבל לא כולם/י^{טז}, ואלה שכן יקומו, יהיו מהם שיקומו לחיי עולם הבא וכל תענוגיו הנצחיים, ויהיו שיקומו לסבול חרפה ובוזין דהיינו בושה ניצחית/י^{יז} נוראה כשהאמת תהיה טופחת בפניהם ומוכרחים להודות בה בפרהסיא.

ומבאר רבנו שבפסוק הזה רמוז גם שלשה סוגי בני אדם הבאים לצדיק ושומעים ממנו שכל ודרך חדשה בעבודת ה', יש מהם שכלל לא מקבלים שום חיות ממנה, ויש מהם שמקבלים חיות לעבוד בה את ה', ויש שכל החיות שלהם ממנה היא להתנשא על אותם שלא שמעו מהצדיק את הדרך הזו, דהיינו לחרף ולבזות אותם. **ע"י שנתעורר שכל חדש בעבודת ה' מה שלא היה נודע בעולם עד עתה**, דהיינו לא שרק לי לא נודע אלא הוא חדש בעולם, והוא בחי' טל תחייה, **ע"י רבים מישני אדמת עפר יקיצו**, דהיינו רבים מהשומעים את השכל החדש בעבודת ה' מתעוררים בתשובה מבחי' שינה שהיו בה, לחיים והתלהבות בעבודת ה' ודביקות בו ית', אך לא כל המתעוררים מהשינה שהיו בה, יתעוררו לעבודת ה' בשכל החדש שקבלו, כי גם אלה שיקיצו יתחלקו לשני סוגים **אלה שיקיצו ויתעוררו לחיי עולם ואלה שיקיצו ויתעוררו לחרפות ולדראון עולם**, כי צדיקים ילכו בם [י^{יח}] **שעובדין עם זה השכל את הש"י**, ופושעים יכשלו בם, שאינם עובדין בזה את הש"י, רק שע"י הם מבזין ומחרפין את העולם, על שהם יודעין מזה השכל החדש, והעולם אינם יודעין מזה.

ואומר רבנו **וכמו ששמעתי/י^{יט}** את החידוש הזה, שרמוז בפסוק הזה **לחרפות ולדראון עולם**, היינו לחרף ולבזות העולם, כי אינם משתמשין עם זה השכל החדש, רק לבזות ולחרף העולם [כ^ן], **ע"י שהם יודעים מזה והעולם הם רקים וחסרים מזה** ואותם משווה רבנו לרשעים שיקומו

^ז לא ידוע מתי הוכן נאמרה תורה זו

^י **דניאל פרק יב (א) ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא פתוב בספר: (ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם: (ג) והמשפלים יזהרו וזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:**

^ר **יוסף אבן יחיא** – ואז יתחדש מופת תחיית מתים כי רבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי העולם והם הצדיקים ואלה לחרפות לדראון עולם והם הרשעים. וסבת תחייתם למען שהרשעים יודו בפומבי היות אמונתם שקר ואשר האמינו בם רדפו אחרי ההבל ויהבלו. והם יכירו כי שקר נחלו אבותם:

^מ **מצודות דוד (ב) ורבים** – על כי לא יעמדו בתחיה כ"א מהישרים לזה אמר ורבים ולא כולם. מישני וכו' יקיצו – הרבה מן המתים יעמדו בתחיה ובדרך שאלה אמר לשון שינה והקצה. אלה – מהם יקיצו לחיי עולם ר"ל לחיות חיי נעימים עד עולם והם הצדיקים שבהם. ואלה – ומהם יקיצו לסבול חרפה ובוזין מתמיד עד עולם והם הרשעים שבהם:

^ט **סנהדרין דף צב.** אמר רבא מניין לתחיית המתים מן התורה? שנאמר (דברים לג-ו) יחי ראובן ואל ימות יחי ראובן בעולם הזה ואל ימות לעולם הבא. רבינא אמר מהבא (דניאל יב-ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. רב אשי אמר מהבא (דניאל יב-יג) ואתה לך [לקץ] ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין.

^{טו} **ראה מתיבתא ר"ה טז:** הערה מט שנחלקו בזה הריטב"א ומהרש"א – וז"ל שם מט. מה שנקט הלשון 'רבים מישני עפר' אף שכולם יקיצו בתחיית המתים, לפי שיש מהאבות והנביאים וגדולי חסידיו ישראל שזכו קודם לכן לתחיית המתים בגן עדן בגוף ובנפש ונעשו בני אלהים, ולא יבאו לדין אלא הם שושבינים להקב"ה. ריטב"א (ד"ה שנאמר). ובמהרש"א (ח"א ד"ה ואמר ג') ביאר שכוונת הכתוב למעט המינים והאפיקורסים שאינם עומדים בתחיית המתים אלא נשארים בגיהנם לדורות כמובא להלן (בדף יז).

^י **כתב המהרש"א** (להלן יז. ד"ה לית), שלפי התוספות שפירשו שידראון עולם' הכוונה י"ב חודש, יש לבאר מה שנאמר בפסוק לדראון עולם', הכוונה שיהיו לחרפה ולדראון בעיני העולם, וכך הוא גם בתרגום שם. הערת מתיבתא ר"ה טז: הערה נ.

^{יז} * הושע יד

^ט **כמו ששמעתי** – כנראה זה לא חידוש של רבנו אלא שמע אותו ממשוהו אחר. וצ"ע לא מצאתי בשום ספר שנמצא החידוש הזה. וצ"ע או נמצא באיזה ספר נעלם, ושלא נכתב.

^ז ע"י אוצר חיים שבחומש היכל הברכה כ"י-תצא סוף טעות שילוח הקן מש"כ בשם הבעש"ט.

בתחיית המתים רק כדי לסבול בושה ובזיון ניצחי : ועיין בגמ' ר"ה טז: ז. (כא) שרשעים שעוונותם מרובים מזכויותיהם וגם יש בהם עוון של פושע בגופו נשרפים לגמרי בגהנם ואפרם מתפור תחת רגלי הצדיקים. ואם יש בהם עוון שיצאו על ידו מכלל ישראל כגון מינים ומוסרים ואפיקורסים וכו' לא עולים מהגהנם כלל ואין לה תקנה כלל/כ. מאידך מבואר שם שהרשעים שעונותיהם רבים על זכויותיהם נחתמים לאלתר במותם לגהנם/כ. י"ב חודש, ואם עדיין נשאר בהם רע נמסרים לדומה שמייסר אותם, וידונו שוב לפני תחיית המתים (כמבואר בתוס' הנ"ל) אם עדיין יש בהם רע יחזרו לגהנם לכל היותר י"ב חודש, ויקומו בתחיה אבל שכרם לא כצדיקים. ועיין בסיכום שעשה ביאור שוטנשטיין שם/כ, וצ"ע א"כ מי הם שיקומו רק לחרפה ודראון? ועיין

^{כא} ראש השנה דף טז: תניא בית שמאי אומרים שלש כתות הן ליום הדין (שאחר תחיית המתים) אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם. רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר (דניאל יב) "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה (הצדיקים) לחיי עולם, ואלה (הרשעים) לחרפות לדראון עולם, בינוניים יורדין לגיהנם ודף יז. ומצפצפין (בוכים מיסורים שעה אחת) ועלין שנאמר (זכריה יג) "והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו". ועליהם אמרה חנה (שמואל א ב) "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסד ועליהם אמר דוד "אהבתי כי ישמע ה' את קולי". ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה "דלותי ולי יהושע". פושעי ישראל בגופן ופושעי אומות העולם בגופן יורדין לגיהנם ונידונין בה שנים עשר חודש, לאחר שנים עשר חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפורתן תחת כפות רגלי צדיקים שנאמר (מלאכי ג) "ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם". אבל המינין (צדקים ובייתוסים) והמסורות (מלשינים המוסרים) והאפיקורסים (מבדי ת"ח), (ואנשים) שכפרו בתורה, ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתתם בארץ חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון ירבעם בן נבט וחביריו (שמנעו עליה לרגל), יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי וגו' גיהנם כלה והן אינן כלין שנאמר (תהלים מט) וצורם לבלות שאול (מזבול לו) וכל כך למה מפני שפשטו ידיהם בזבול שנאמר מזבול לו ואין זבול אלא בית המקדש שנאמר בנה בניתי בית זבול לך ועליהם אמרה חנה "ה' יחתו מריביו". (ועל הבינונים שירדים לגהנם ומיד עולים) אמר רבי יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדירה ואמר רבא ואניהו משפירי שפירי בני מחווא ומקריין בני גיהנם.

תוספות ד"ה ליום הדין. כשיחיו המתים כדמוכח קרא ואע"פ שכבר נדונו אחר מיתתן בגן עדן או בגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אם יזכהו לחיי העולם הבא שהוא קיים לעולם ויש שכבר קבלו דינם בגיהנם ומתוך כך שמא יזכו:

^{כב} כנ"ל ראש השנה דף יז. בברייתא שם מחלק בין פושעי ישראל שיש להם תקנה לפושעים שיצאו מכלל ישראל ואין להם תקנה ואינם עומדים לדין לעתיד לבוא והם המינין והמסורות והאפיקורסים (פרש"י מבוא ת"ח) שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתתם בארץ חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחביריו יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות וכו' ע"ש.

^{כג} **מתיבתא שם דף טז: הערה מח.** מה שהזכיר כאן 'גיהנם' אף שסתם גיהנם הוא אחר המיתה, ביאור הדבר כך, לאחר מיתתם הם נידונים בגיהנם שנים עשר חודש, ואחר כך נמסרים לדומה עד שיגמר צירופן, ואם רבה עליהם הרע, שכשמגיע יום הדין הגדול עדיין לא נזככו, יש בזה חילוק בין אם בתוך רוב עוונותיהם ישנו עון של פושעי ישראל וכגון קרקפתא דלא מנח תפילין וכיו"ב כמבואר להלן (ז.י.) ובין אלו שאין בתוך עוונותיהם עון של פושעי ישראל, שאלו שאינם פושעי ישראל, נידונים שוב בגיהנם לגמור צירופם לפי הצורך, ולכל המרובה הוא שנים עשר חודש, ואחר כך קמים לתחיה ויש להם חלק בעונג עולם הבא, שהרי כבר נצרפו ונגמרו כל הרע שבהם, אלא שאינם בדרגת צדיקים ממש. אולם אלו שהם פושעי ישראל, גופן כלה ונשמתם נשרפת, כמובא להלן, ועליהם נאמר כאן שיהיו "לחרפות ולדראון עולם". ע"פ חסדי דוד (שם).

אמנם התוספות להלן (ז.י. ד"ה כ') כתבו, שמה שנאמר 'דראון עולם' הוא לאו דווקא, אלא הכוונה שנים עשר חודש, ועולה מדבריהם ש'דראון עולם' מוסב על אלו שאין ברוב עוונותיהם עון של פושעי ישראל בגופן, וכך ביאר המהרש"א (ד"ה לית). אמנם בהגהות ר"א לנדא (בתוספות שם) מבואר שכונת התוספות לפושעי ישראל בגופן שנעשים אפר, ולאחר י"ב חודש יש עליה לאותו אפר, שמתפור תחת רגלי הצדיקים, ולפירושו 'דראון עולם' מוסב על פושעי ישראל וכדברי החסדי דוד. עכ"ל המתבתא.

^{כד} **סיכום הסוגיא** בביאור שוטנשטיין שם הערה 21. נמצאנו למדים שישנם שני סוגים של בינוניים לפי בית הלל: אלו שיש בהם עבירה שמחמתה הם בכלל פושעי ישראל בגופם (כגון שלא מניח תפילין אפילו רק מעצלות, או פרוץ בעריות), ואלו שאין בהם עבירה כזאת. בינוני שפשע בגופו יורד לגיהנם לזמן מועט לפני כניסתו לעולם הבא, ואילו בינוני שלא פשע בגופו זוכה לעולם הבא מיד. אבל מי שפשע בגופו וגם עוונותיו מרובות מזכויותיו, או "אין לו תקנה", כלומר, לאחר שנים עשר חודש גופו כלה ונשמתו נשרפת, ורוח מפורת את אפרו תחת כפות רגלי צדיקים.

ועדיין צריך לבאר דינם של אלו שעוונותיהם מרובות מזכויותיהם, אך אין בהם עבירה שמחמתה הם בכלל פושעי ישראל בגופם. מצד אחד, ברור שאין דינם חמור כמו אלו שעוונותיהם מרובות מזכויותיהם ופשעו בגופן. אבל מצד שני, אין ספק שירדים לגיהנם, מכיון שעוונותיהם מרובות מזכויותיהם. **ובעצם** אלו הם המזוכרים בתחילת הברייתא בשם "רשעים גמורין", שהרי עוונותיהם מרובים מזכויותיהם, ודינם ש'נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם'. אלא שהברייתא אינה מפרטת כמה זמן נענשים בגיהנם. התוספות והרא"ש נוקטים שנידונים בגיהנם שנים עשר חודש, ואחר כך עולים. והמקור לכך מעדות ב, י: משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש (ר"ן). ואילו הריטב"א סבור שאינם שוהים בגיהנם לזמן רב, אלא דינם כדין הבינוניים שיש בהם עבירה שמחמתה הם בכלל פושעי ישראל בגופם – שירדים לגיהנם, ומצפצפין (צועקים ובוכים מתוך יסורים), ואחר כך עולים ממש. ואך, משך זמן שהותם שם משתנה בהתאם לכמות העבירות שבידם – ובכל אופן, אינם שוהים שם יותר משנים עשר חודש (עשרה מאמרות, שם, בהסבר שיטה זאת; וראה צ"ח לעיל טז, ב).

בסיכום, נמצאנו ששה חילוקי דינים:

- (א) צדיקים גמורים שזכויותיהם מרובות מעוונותיהם נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם.
 (ב) בינוניים שיש להם מחצה זכויות ומחצה עוונות, ואין בהם עבירה שמחמתה נכללים במושעי ישראל בגופם, זוכים למדה של "ורב חסד", ואף הם נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם.
 (ג) בינוניים שיש להם מחצה זכויות ומחצה עוונות, ובמחצה עוונות שלהם יש עבירה שמחמתה נכללים במושעי ישראל בגופם, יורדים לגיהנם לזמן מועט, ומצפצפים ועולים.

ריטב"א¹⁷ שהכוונה לכל הרשעים כי אע"פ שכתוב רבים מישני עפר אין הכוונה לחלק בין רשעים לרשעים, אלא בין צדיקים גמורים לשאר. אבל עי"ש מהרש"א וכן במפרשים על הפסוק הזה בדניאל וכן באדרא רבה לקמן מבואר כנ"ל. וכנראה הכוונה לרשעים שלא יועיל להם גם הגהנם שבפעם השניה כי עדיין ישאר בהם רע והם אלה שיקומו לחרפה ודראון עולם וצ"ע.

ועיין אידרא רבה בזוהר פרשת נשא דף קלה/כ"ב בפירוש הבהיר של זוהר המאור שם הערה עה. דניאל (יב, ב). הרבה מן המתים יעמדו בתחייה אלא שמהם יקיצו לחיי עולם דהיינו לחיות חיים נעימים עד עולם והם הצדיקים שבהם, ומהם שיקיצו לסבול חרפה ובזיון מתמיד עד עולם והם הרשעים שבהם (מצודת דוד). ובאידרא כאן מבאר את שורש הדברים על דרך הסוד שההבדל בין הצדיקים לרשעים יהיה לפי איזה גוון יקבלו מאותו הטל של תחיית המתים, כי יהיה בו גוון לבן מאריך אנפין שיגיע אל הצדיקים להחיות אותם חיי עולם, ויהיה בו גם גוון אדום מזעיר אנפין שיגיע אל הרשעים להחיות אותם לדראון עולם (קול ברמה).

ושם הערה עז – שעל ידי העבירות שעברו ולא חזרו בתשובה, גרמו למעלה בזעיר אנפין מראה של אדום, ועל כן ידונו על יד אותו המראה (דמשק אליעזר).

ושם הערה עח – באידרא כאן מבאר את הפסוק על דרך הסוד שמה שכתוב 'טל אורת טלף' היינו משום שיש בגווי הטל העליון שיוורד להחיות את המתים, שני גוונים, האחד הוא לבן מאריך אנפין, והאחר הוא אדום מזעיר אנפין, ולכן אמר 'אורות' בלשון רבים (קול ברמה).

ושם הערה עט – ועוד רמז שגם הטל שיוורד להחיות המתים אינו טל גשמי אלא גם הוא ענין של אור רוחני (קול ברמה).

ושם הערה פ – אלא שאינו אותו שם כי הראשון (הטל היורד לז"א) הוא יו"ד ה"א וא"ו העולה ט"ל, וזה האחרון (טל היורד למלכות) הוא שם כו"ו (שהם אותיות שניות לשם הייחוד) העולה גם הוא ט"ל (דמשק אליעזר).

(ד) רשעים גמורים שעונותיהם מרובות מזכויותיהם, ואין בהם עבירה שמחמתה נכללים במושע ישראל בגופם, לדעת התוספות והרא"ש הם נידונים בגיהנם שנים עשר חדש, ואחר כך עולים; ולדעת הריטב"א מצפצפים ועולים כמו החלוקה הקודמת.
(ה) רשעים גמורים שעונותיהם מרובות מזכויותיהם, ואף יש בהם עבירה שמחמתה נכללים במושע ישראל בגופם, נידונים בגיהנם שנים עשר חדש, ולאחר שנים עשר חדש גופם כלה ונשמתם נשרפת, ורוח מפורת את אפרם תחת כפות רגלי צדיקים.
(ו) המינים וכדומה יורדים לגיהנם ונדונים בה לדורי דורות.

עוד צריך לתרץ בענין משפט ה' השונים את השאלה היסודית הבאה: שנינו בבבלי תא שצדיקים גמורים שזכויותיהם מרובות מעונותיהם נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי העולם הבא, וכן הדין בבינוניים שיש להם מחצה זכויות ומחצה עוונות, ואין בהם עבירה שמחמתה הם בכלל פושעי ישראל בגופם. אבל מה קורה לעונותיהם של אלו? וכי יעלה על הדעת שנמחקות בלא כלום?

הרמב"ן בשער הגמול (מהדורת מה"ק, רסו-רסט) נוקט בפשטות שלא יאריך הדבר. ומוסיף עוד הרמב"ן שניתן לשאול אותה שאלה גם ביחס לשני סוגי הרשעים האחרונים שאינם זוכים לחיי העולם הבא. וכי אינם מקבלים שכר על המצוות שעשו ועל התורה שלמדו? היתכן שהקב"ה אינו גומל להם עבור פעלם הטוב? מפרש הרמב"ן שבשני האופנים, הקב"ה מסדר את הענינים כבר בעולם הזה. הצדיק סובל ייסורים בעולם הזה כדי שיתכפרו עוונותיו המועטים ויוכל להכנס לעולם הבא בלי עיכובים. ולהפך אצל הרשע: הקב"ה מאכילו שכר מצוותיו המועטות בעולם הזה. נמצא שברוב המקרים שאלה זאת אינה נוגעת למעשה. אך, אם קרה והצדיק לא הספיק לבוא על עונשו בעולם הזה, אז זוכה לחיי העולם הבא, אלא שעוונותיו המעטים מפחיתים את מדרגתו שמה שגם שם. וכמו כן, אם הרשע לא הספיק לבוא על שכרו בעולם הזה נידון הוא לגיהנם, אלא שמצוותיו המעטות מועילות להפחית את חומרת עונשו.

כאמור, זו היא שיטת הרמב"ן, הנוקט בפשטות שאין הקב"ה מוותר על שום עבירה, אפילו לא לצדיקים גמורים. אך, ראה רמב"ם, הלכות תשובה (ג, ה) ורי"ף (ד, א) בשם רב האי גאון, שמדבריהם נראה שלצדיקים גמורים מוחלים על מיעוט העוונות שבידם בעת מיתתם. עכ"ל שוטנשטיין בהערה 21.

¹⁷ הריטב"א שם דף טז: שנאמר רבים מישני אדמת עפר וכו'. ומה שאמר הכתוב רבים מישני ולא אמר וישני אדמת עפר אע"פ שכולם ודאי יקיצו הן לחיים והן לעונש, לפי שיש האבות והבניאים וגדולי חסידי ישראל שזכו קודם לכן לתחיית המתים בגן עדן ובגוף ובנפש ונעשו בני אלהים ולא יבאו לדין אלא הם שושבינים להקב"ה, ויש תחיית המתים אחרת בימות המשיח לצדיקי ישראל שמתו בגלות שיחיו ויהיו כבני העדה לגמרי, ועליהם אמר דניאל אשרי המחכה ויגיע כמו שמפורש במדרשות:

עיין גם ריטב"א על תענית ל: שכותב שתהיה תחיית המתים בימי המשיח לצדיקים שיזכו לראות את הגאולה, ותחיית המתים אח"כ ביום הדין. זה לשונו שם – כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. פי' שאין לעצמותיו תחיה בתחיית המתים העתיד להיות בבנין בית המקדש לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה שעליהם אמר הכתוב (דניאל י"ב) אשרי המחכה ויגיע לימים, אבל עדיין אפשר שיש לזה תחיה ביום הדין שהוא אחר ימות המשיח: (ועיין שר"ת רדב"ז אלף טט)

¹⁸ אדרא רבא בזוהר נשא דף קלה: (עם ביאור המתוק מדבש) – בהאי גוגלגלתא זזה האונגלתא של ז"א, נְטִיף טְלָא מְרִישָׁא חִיּוּרָא נִטְפָּ טַל מַלְאָךְ הַלְבָן, דְּהֵיִינוּ מַלְּ חוּרְתֵי לְחֹרְתֵי יִשְׂרָאֵל לֹאֲרֵא, דְּאַתְמַלְיָ מִנְיָה תְדִיר שְׂרָאָךְ ז"א מִתְמַלְלָא מִמְנוּ תַמִּיד בְּכַל יוֹם וְיוֹם, כִּי הֵטַל לֵוִי נֶעֱכַר, וּמַהֲיֵי טְלָא דְאַבְעָר מְרִישָׁה וּמִזֵּה הֵטַל שְׂרָאֵךְ מִנְעַר מַלְאָךְ, זְמִינִין מִיְתִיבָא לְאַחֲרֵי עַתִּידִים הַמְתִּים לְחַיּוּת. וְהוּא טְלָא דְאַתְכְּלִיל בְּתֵרֵי גּוּוּיָי מְסֻטְרָא דְרִישָׁא חִיּוּרָא וְזֵה הֵטַל שְׂנַכְלָל בְּשֵׁתֵי בְחִינּוֹת מִלְּד רֵאָשׁ הַלְבָן שֶׁל אֲרִיךְ, אֲ חִיּוּרָא בְּגוּוּיָהּ הוּא לְבָן עֲנַמְנוּ, כִּי דְקָלִיל בְּלָהוּ חִיּוּרֵי שְׂטַלְל כָּל הַלְבָן, אֲבָל פֶּד אֲתִישְׁבֵן בְּהַאי רִישָׁא דְזֵעִיר אֲנַפִּין אֲכָל כְּשֶׁהֵטַל מִתִּישְׁב כְּרֵאָשׁ ז"א, אֲתַחֲוֵי בֵיהּ סוּמְקָא נִלְחָה בּוּ גוּוֹן אֲלוּס, בְּהַאי בְּדוּלְחָא דְאִיהוּ חִיּוּרָא וְאַתְחִוּיָא גּוּוּנָא סוּמְקָא בְּגוּוּנָא חִיּוּרָא כְּמוּ אֲבָן הַבְּדוּלָחַ שְׂחִיא לְבָנָה, וְנִלְחָה בּוּ גוּוֹן אֲלוּס בְּחֹדֶן גּוּוֹן הַלְבָן. וּבְגִין כֶּף פְּתִיב וְלִכְן כְּתוּב וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֵפֶר יִקְיָצוּ, אֲלֵה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאַלְהָ לְחַרְפוֹת לְדְרָאוֹן עוֹלָם וּמִפְרָס לְחַיֵּי עוֹלָם, בְּגִין דְאַתְחִוּיָא לְהוּא חִיּוּרָא דְאִתֵּי מְסֻטְרָא דְעַתִּיק יוֹמִין אֲרִיךָ דְאַנְפִּין כְּשִׂיל אֲלוּ שְׂחֵס לְאוּס לְקַבֵּל שְׂפַע הֵטַל הַלְבָן הַבָּא מִלְּד עַתִּיק יוֹמִין שְׂחִיא אֲרֵא, לְחַרְפוֹת לְדְרָאוֹן עוֹלָם, בְּגִין דְאַתְחִוּיָא לְהוּא סוּמְקָא דְזֵעִיר אֲנַפִּין כְּשִׂיל אֲלוּ הַקְּשָׁעִים שִׁחִיו בְּתַחֲיִית הַמְתִּים מִכּוּ גוּוֹן אֲלוּס שֶׁל הֵטַל דְכִרְשָׁא דְז"א, וְכָלָא פְּלִיל בְּהוּא טְלָא וְהַכֵּל כָּלוּל זֵה הֵטַל, דְּהֵיִינוּ גוּוֹן לְבָן וְאֲלוּס, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב זֵה שְׂכּוּב פִּי טַל אֲוֹרוֹת טְלָף וְהִנֵּה אֲוֹרוֹת מִשְׁמַעוֹתוֹ תְּרִין וְלִכְן כְּתוּב בְּלָשׁוֹן רַבִּים לְפִי שְׂחִיא כָּלוּל מִשְׁנֵי גּוּוּיָי. וְהוּא טְלָא דְנְטִיף וְזֵה הֵטַל הַנִּטְפָּ לְגוּלְגַלְתָּא שֶׁל ז"א, נְטִיף פֶּל יוֹמָא לְחַקְלָא דְתַפּוּחִין נִטְפָּ מִמְנוּ כָּל יוֹם לְחַקֵּל תַּפּוּחִין שְׂחִיא הַגּוֹקֵבָא דְז"א, בְּגוּוּיָי חִיּוּרָא וְסוּמְקָא כְּשִׂכְכֵר נִרְאִים כְּעַל שְׁנֵי גּוּוּיָי לְבָן וְאֲלוּס, וְהוּא אֲחֵר שִׁירְל הֵטַל לְז"א, אִז מִמְנוּ מִקְבַּלַת הַגּוֹקֵבָא אֵת הֵטַל.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קעא

